

12.10.2021

Asia/4

§ 64

Lausunto eduskunnan oikeusasiamiehelle kuntavaalien 2021 äänestyspaikan esteettömyydestä ja vaalisalaisuuden turvaamisesta tehdyn kantelun johdosta

HEL 2021-007429 T 03 01 02

EOAK/4326/2021

Päätös

Keskusvaalilautakunta antoi eduskunnan oikeusasiamiehelle kuntavaalien 2021 äänestyspaikan esteettömyyttä ja vaalisalaisuuden turvaamisesta koskevaan selvitys- ja lausuntopyyntöön seuraavan lausunnon:

Helsingissä oli vuoden 2021 kuntavaaleissa 165 äänestysaluetta ja äänestyspaikkaa. Suurin osa äänestyspaikoista oli kaupungin omistamissa ja hallinnoimissa tiloissa mutta osa paikoista, kuten äänestysalueen 36A äänestyspaikka, oli kaupungin ulkopuolisilta tahoilta äänestyspaikaksi käyttöön saaduissa tiloissa. Jokaisella äänestysalueella on kaupunginhallituksen päätöksellä määrätty vaalipäivän äänestyspaikka. Erityisestä syystä äänestyspaikka voidaan sijoittaa äänestysalueen ulkopuolelle. Käytännössä näin menetellään, jos äänestysalueella ei ole äänestyspaikaksi soveltuvaa tilaa. Kaupunki päättää äänestyspaikat hyvissä ajoin ennen vaaleja. Vuoden 2021 kuntavaaleissa päätös tehtiin 14.12.2020. Kaupungin ulkopuolisilta toimijoilta äänestyspaikoihin saadut tilat ovat käytettävissä vain vaalipäivänä. Äänestyspaikoista päätettäessä on lähtökohtaisesti sovittu tietyn tilan käyttämisestä äänestyspaikaksi mutta käytännössä äänestyspaikkojen suuren määrän vuoksi muutoksia käytettävissä olevan tilan osalta tapahtuu. Syynä muutoksiin ovat remontit, vesivahingot ja muut yllättävät tapahtumat, jolloin äänestyspaikka siirretään rakennuksessa johonkin muuhun tilaan.

Keskusvaalilautakunta on vaalijärjestelyissään kiinnittänyt erityistä huomiota liikuntavammaisten, muiden liikuntaesteisten henkilöiden ja erityisryhmien mahdollisuuteen äänestää sujuvasti. Keskusvaalilautakunnan edustajat kartoittavat äänestyspaikat ja lisäävät mahdollisuuksien mukaan äänestyspaikoihin käytettäviin rakennuksiin tarvittavia apuvälineitä (esimerkiksi rampeja kynnyksiin). Jokaisella äänestyspaikalla on yhdessä kaupungin esteettömyysasiamiehen ja vammaisjärjestöjen kanssa suunniteltu äänestyskoppi, johon pyörätuolilla pääsee esteettömästi äänestämään.

Kuntavaaleissa kunnan keskusvaalilautakunta laatii vaalilain 41 §:n mukaisen ehdokaslistojen yhdistelmän, joka sijoitetaan jokaiseen äänestyspaikkaan. Vaalilain 41 § määrittelee yksiselitteisesti minkälainen

ehdokaslistojen yhdistelmän tulee olla. Helsingissä vuoden 2021 kuntavaaleissa oli 1163 ehdokasta. Jokaisesta ehdokkaasta merkitään yhdistelmään numero, nimi ja arvo, ammatti tai toimi enintään kahta ilmaisua käyttäen. Helsingin ollessa kaksikielinen kunta tiedot voidaan merkitä sekä suomeksi että ruotsiksi. Ehdokkaiden suuren määrän vuoksi ehdokaslistojen yhdistelmä oli kooltaan hyvin suuri. Käytettävissä oleva kirjaisinkokoa rajoittaa ehdokkaiden suuri määrä. Vaalilain mukaiset tiedot on otettava yhdistelmään. Ehdokaslistojen yhdistelmän koko ja ehdokkaiden suuri määrä ovat ongelma lähinnä Helsingissä, missä ehdokkaita on ollut kuntavaaleissa jo yli 1200. Seuraavaksi suurimmissa kaupungeissa ehdokkaita on n. 600-700, jolloin ehdokaslistaa ei tarvitse latoa niin täyteen ja voidaan käyttää huomattavasti suurempaa kirjasinkokoa.

Helsingissä kiinnitetään erityistä huomiota ehdokaslistojen yhdistelmän luettavuuteen mutta vaalilaki säätelee sen, minkälainen ehdokaslistojen yhdistelmä on. Ehdokkaiden suuren määrän vuoksi Helsingin ehdokaslistojen yhdistelmä on haastava luettava.

Oikeusministeriön vaalilautakunnille tarkoitetussa vaaliohje 2:n liitteessä on Invalidiliiton esteettömyyden tarkistuslista, jota vaalilautakuntien tulee tarkoituksenmukaisella tavalla käyttää apunaan äänestystilaa järjestettäessä. Vaalilautakunta 36 A on toiminut näin vaalipäivänä 13.6.2021 Viikin normaalikouluun sijoitettavaa äänestyspaikkaa rakentaessaan.

Vuoden 2021 kuntavaalien järjestelyt olivat täysin poikkeukselliset vallitsevan pandemiatilanteen vuoksi. Keskusvaalilautakunnat saivat ohjeistusta oikeusministeriöstä useiden kirjeiden, ohjeiden ja niiden päivitysten kautta. Keskusvaalilautakunta ohjeisti vaalilautakuntia koronatilanteen vaativien erityisjärjestelyjen huomioon ottamisesta äänestyspaikkoja ja äänestämistä järjestettäessä oikeusministeriön ohjeistuksen (Oikeusministeriön kirje kunnille 1.10.2020, VN/20585/2020; Ohje vaalilautakunnalle 27.4.2021, VN/20585/2020; 27.4.2021 päivitetty; Ohje keskusvaalilautakunnalle toimistotyön ja ääntenlaskennan järjestämisestä 27.4.2021 VN/20585/2020 päivitetty) mukaan. Ohjeiden jatkuva muuttuminen vallitsevan pandemiatilanteen muuttuessa aiheutti vaalilautakunnille erityisiä haasteita äänestyspaikan järjestelyissä.

Oikeusministeriön ohjeen (mm. kirje kunnille 1.10.2020, VN/20585/2020) mukaan kuntien tuli ottaa huomioon koronavirustilanne ja ottaa käyttöön eräitä erityisjärjestelyjä. Kuntien oli vaalijärjestelyissään huolehdittava siitä, että äänestäminen on mahdollisimman turvallista. Äänestyspaikat oli sijoitettava paikkoihin, joissa voidaan toteuttaa turvavälit. Äänestyspaikat pyrittiin järjestämään mahdollisimman suuriin tiloihin, jotta voitiin välttää ja vähentää kohtaamisia. Oikeusmi-

nisteriö ohjeisti mahdollistamaan karanteenissa ja eristyksissä olevien äänestyksen vaalipäivänä järjestämällä mahdollisuus äänestää ulkona äänestyspaikan pihalla. Mahdollisuus äänestää ulkona järjestettiin jokaiselle Helsingin äänestyspaikalle. Menettelyssä kiinnitettiin erityistä huomiota vaalisalaisuuden säilymiseen kaikissa tilanteissa.

Äänestysalueen 36A vaalilautakunnalta saatujen tietojen mukaan kantelija oli ilmaissut kovaan ääneen heti äänestyspaikkaan saavuttuaan olevansa tyytymätön vaalilautakunnan kokoonpanoon lautakunnan jäsenten sukupuolen osalta. Tuolla hetkellä vaalilautakunnan pöytien takana olevat jäsenet olivat naisia. Äänestyskopissa kantelija repi kopista irti ehdokaslistojen yhdistelmän ja oli kaataa äänestyskopin. Vaalilautakunnan varapuheenjohtaja sai estettyä kopin kaatumisen ottamalla siitä kiinni ennen kuin se kaatui lattialle. Valaistuksen lisäämistä selvitettiin mutta tilan valaistus oli maksimiteholla eikä sitä ollut mahdollista lisätä. Äänestystilan lasinen seinä päästi varsin hyvin valoa tilaan.

Kantelijalle tarjottiin mahdollisuus äänestää äänestyspaikan pihalla ulkotiloissa, sillä vaalilautakunta oli varautunut koronatilanteesta johtuen suorittamaan äänestyksiä myös äänestyspaikan pihalla. Äänestyspaikassa oli muualla kuin äänestyskopeissa useita ehdokaslistojen yhdistelmiä. Niitä oli myös kiinnitetty äänestyspaikan ikkunoihin, jotta myös ulkona pystyi selvittämään ehdokkaansa numeron. Ehdokaslistojen yhdistelmiä oli esillä huomattavasti enemmän kuin normaalisti, jotta saatiin ehkäistä koronan vuoksi vältettäviä kohtaamisia. Kantelija sai erillisen ehdokaslistojen yhdistelmän, jota hän tutki omassa rauhassaan haluamansa ajan itse valitsemassaan paikassa. Tämän jälkeen kantelija äänesti vaalisalaisuuden säilyttäen äänestyskopissa. Vaalilautakunta tai kukaan sen jäsenistä ei pakottanut eikä painostanut kantelijaa äänestämään julkisessa paikassa. Vaalisalaisuus säilyi äänestyksessä kantelija tehtyä äänestysmerkinnän äänestyskopissa. Kukaan muu äänestysalueen äänestäjä ei huomauttanut tai valittanut äänestystilan valaistuksesta. Keskusvaalilautakunnalle ei tullut myöskään muista äänestyspaikoista huomautuksia asiasta.

Helsingin jokaisen 165 äänestyspaikan jokaisessa äänestyskopissa, joita kuntavaaleissa oli noin 500, on kiinnitetty suurennuslasi helpottamaan listan lukemista. Aiemmin äänestyspaikoilla on kokeiltu myös suurennuslaseja, joissa on valo, mutta nämä eivät ole kestäneet käyttöä. Erillisen valon kiinnittämistä koppiin on selvitetty jo pitkän aikaa. Erillistä valoa ei voida kytkeä verkkovirtaan, koska irralliset johdot ovat vaarallisia ja ne voivat aiheuttaa kaatumisia. Akku- tai paristokäyttöinen valaisin voisi olla mahdollinen mutta vielä ei ole löydetty äänestyskoppiin kiinnitettävissä olevaa valaisinta, joka valaisisi tasaisesti äänestyskopin ja siihen kiinnitetyn ehdokaslistojen yhdistelmän. Pistemäinen va-

lo on hankala kohdistaa yhdistelmään niin, että se valaisisi ehdokaslistojen yhdistelmän tasapuolisesti ilman että valo korostaa jotakin ryhmää tai ehdokasta. Suoraan kirjoitustasolle osoittava valo tulisi kiinnittää äänestyskopin yläreunaan, jolloin ongelmaksi muodostuvat sopivan valaistusmallin löytyminen, riittävän tukeva kiinnitys ja ehdokaslistojen yhdistelmän ulottuminen äänestyskopin reunan yli. Lisäksi vain kirjoitustason valaiseminen ei poista suurinta ongelmaa koko ehdokaslistojen yhdistelmän valaisemisesta. Helsingin ehdokaslistojen yhdistelmä on niin suuri, että sen yläreuna tulee äänestyskopin yläreunan yläpuolelle. Saatavilla olevat valaisinmallit taittaisivat ehdokaslistojen yhdistelmän joistakin kohdin ja näin kiinnittäisivät huomion joihinkin tiettyihin ryhmiin tai ehdokkaisiin. Mahdollista valaisinta lisättäessä äänestyskoppiin on otettava myös huomioon, ettei siitä aiheudu häikäisyhaittoja kellekään äänestäjälle.

Koronan vuoksi kuntavaaleissa äänestäjiä oli ohjeistettu usealla eri tavalla (kuten kaupungin internet-sivuilla, kaupungin ohjeissa, tiedotusvälineissä ja oikeusministeriön tiedotteissa) selvittämään etukäteen ehdokkaansa tiedot. Tarkoituksena oli vähentää kohtaamisia ja ruuhkia äänestyspaikoilla sekä nopeuttaa äänestystoimitusta.

Helsingin keskusvaalilautakunta toteaa lopuksi, että se on panostanut äänestys- ja ennakoäänestyspaikkojen esteettömyyteen ja kaikkiin seikkoihin, joilla pyritään saamaan äänestystoimitus varmaksi ja toimivaksi. Jatkossa selvitetään keinoja parantaa äänestyspaikkojen valaistusta, erityisesti äänestyskoppien valaistusta ei pelkäästään kirjoitustason valaistusta vaan myös ehdokaslistojen yhdistelmän valaistusta.

Lisäksi tullaan kiinnittämään erityistä huomiota siihen, että ehdokaslistojen yhdistelmiä on mahdollista tarkastella äänestyskoppien ulkopuolella mahdollisimman hyvässä valaistuksessa.

Asia otetaan esille pääkaupunkiseudun kuntien vaalitoimijoiden tapamisissa ja myös oikeusministeriön kanssa.

Esittelijä

kaupunginsihteeri
Timo Linden

Lisätiedot

Timo Linden, kaupunginsihteeri, puhelin: 310 36550
timo.linden(a)hel.fi
Veera Reuna, keskusvaalilautakunnan sihteeri, puhelin: 310 20001
veera.reuna(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Salassa pidettävä (JulkL (621/1999) 24.1 § 25 k)
- 2 Salassa pidettävä (JulkL (621/1999) 24.1 § 25 k)

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Otteet

Ote

Eduskunnan oikeusasiamiehen
kanslia

Päätösehdotus

Päätös on ehdotuksen mukainen.

Esittelijän perustelut

Lausuntopyyntö

Eduskunnan oikeusasiamies pyytää Helsingin kaupungin keskusvaalilautakunnan lausuntoa kuntavaalien 2021 äänestyspaikan esteettömyyttä (valaistus) ja vaalisalaisuuden turvaamista koskevassa asiassa. Lausuntoa on pyydetty 30.8.2021. Lausunnon antamiselle varattua määräaikaa on pidennetty 15.10.2021 asti.

Kantelu

Kantelija arvostelee Helsingin yliopiston Viikin normaalikoulun (Viikin Norssi) vaalipäivän äänestyspaikan valaistuksen riittämättömyyttä. Kantelijan mukaan valoisuus äänestyskopissa pitäisi olla 500-750 Luxia. Kantelijan arvion mukaan äänestyspaikalla valoisuus oli ehkä 150-200 Luxia. Äänestyspaikan johtaja rikkoi vaalisalaisuutta ja pakotti äänestämään julkisessa paikassa. Kantelijan mukaan liian vähäisen valoisuuden vuoksi äänestäjä ei pystynyt lukemaan ehdokaslistaa, eikä täyttämään äänestyslippua salassa äänestyskopissa. Kantelijan mielestä äänestyspaikkaa ei oltu valmisteltu vammaisia ja ikääntyneitä henkilöitä varten.

Esittelijä

kaupunginsihteeri
Timo Linden

Lisätiedot

Timo Linden, kaupunginsihteeri, puhelin: 310 36550
timo.linden(a)hel.fi
Veera Reuna, keskusvaalilautakunnan sihteeri, puhelin: 310 20001
veera.reuna(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Salassa pidettävä (JulKL (621/1999) 24.1 § 25 k)
- 2 Salassa pidettävä (JulKL (621/1999) 24.1 § 25 k)

12.10.2021

Asia/4

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Otteet

Ote

Eduskunnan oikeusasiamiehen
kanslia

Postiosoite

PL 10
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginkanslia@hel.fi

Käyntiosoite

Pohjoisesplanadi 11-13
Helsinki 17
<http://www.hel.fi/kaupunginkanslia>

Puhelin

+358 9 310 1641

Faksi

+358 9 655 783

Y-tunnus

0201256-6

Tilinro

FI0680001200062637

Alv.nro

FI02012566